

خود را قبل از شروع بدعوا به مجلس و وزراء اطلاع داده بودند یانه .
 هشتم - توقف سردار مجبی در سفارت و ضرغام السلطنه در کهریزک برای عدم امنیت جانی و مالی است یا علت دیگری دارد .
 نهم - کسی را که شرکت در تأسیس اساس مشروطیت داشته باشد قبل از محاکمه و ثبوت تقصیر میتوان باسم وفامیل مقصر شمرده و در جریده درج و منتشر ساخت یانه .

دهم - انجمن در شب منزل آقای ناصر الاسلام و آقای معاضد السلطنه مجوز قانونی داشته و دارد یانه بلکه مخالفت آن با قانون معین است انجمن ایالتی ۷ سنبله علی رضا .
 رئیس - حالا گویا مجلس باینده همراه باشد که این سئوالات را رجوع کنیم بهیئت وزراء (عموم تصدیق کردند)

ناصر الاسلام - بنده قریب پنج شش سؤال کتباً تقدیم کردم که بهیئت وزراء فرستاده شود یکی در باب ریختن بخانه بنده که یک جوابی نوشته اند تمام آنها غیر قانونی است و حاضر که ثابت کنم که غیر قانونی است از آن سئوالات صرف نظر کردم و مجدداً بعنوان سؤال نوشتم و بهیئت رئیس تقدیم کردم که فرستاده شود الی کنون هیچ حاضر نشدند برای جواب و مکرر هم با آقای رئیس الوزراء هم بهیئت وزراء فراد فرد که ملاقات کردم عرض کردم و هیچ فایده نبخشید این سئوالات هم عیناً میروند بهیئت وزراء و همین طور میماند پس خوب است تأکید بفرمائید که هر جوابی لازم است باین سئوالات بدهند که باعث اسکات اهالی شود که علاج فاسد فاسد نشده باشد و بی جواب گذاشتن سئوالات نمایندگان مجلس هم خلاف قانون است باید حاضر شوند و جواب بگویند و آنقدری که راجع است بسئوالات بنده یکی راجع بشخص بنده و ریختن بخانه بنده بوده است و یکی در باب گرفتار کردن قتله مرحوم حجة الاسلام آقا سید عبدالله و مرحوم میرزا علی محمدخان و یکی در باب پنج شش نفر کیلانی است که پنج شش روز آنها را حبس کردند و بعد التزام گرفتند که باید فوری از شهر خارج شوید این سئوالات آیا مهم نیست بچه دلیل حاضر نمیشوند و جواب نمیدهند میفرمائید این تلگراف راجع است بهیئت وزراء امداد صورتی که جواب بدهند چه فایده دارد .

رئیس - من نویسم که جواب بدهند بعد جواب کتبی اگر میدهند که بدهند و شفاهی هم اگر لازم است حاضر شده اظهار بدارند

[در این موقع عده از نمایندگان اجازه نطق خواستند]
 رئیس - اگر بنده بخوام نظامنامه داخلی را اجرا کنم که نمیگذارید و اگر اجرا نکنم که مورد ایراد خواهد شد در این مطلب هر قدر مذاکره بشود خارج از موضوع است و وقت مجلس تلف خواهد بود آقای عز الملک یک پیشنهادی کرده اند که چون راجع بقانون انتخابات بود لازم دانستم بعرض مجلس شورای ملی برسد و بعد اگر صلاح دانستند بیک کمیسیون مخصوص رجوع شود .

[آقا میرزا ابراهیم خان پیشنهاد ذیل را قرائت نموده]

چون در مقدمه نظامنامه انتخابات تصریح شده است که «مجلس شورای ملی بعد از آنکه بمبارکی افتتاح یافت بموجب اختیاریکه در قوانین اساسی برای او مقرر است در استقرار باجرح و تعدیل هر يك از مواد نظامنامه آنچه صلاح دارند منظور فرمایند» و در ماده ۶۲ نظامنامه انتخابات دو عیب مشاهده میشود اولاً سلب حق انتخاب مجلسی ثانیاً مستفاد بودن ماده ۱۲ قانون تشکیل ایالات و ولایات راجعه به انتخابات پیشنهاد میکنم که ماده ۶۲ نظامنامه انتخابات منسوخ و بجای آن ماده ذیل نوشته شود .

ماده ۶۲ هر گاه یکی از اعضاء مجلس شورای ملی استعفا یا فوت نماید و بیش از سه ماه بانقضای دوره باقی باشد وزارت داخله پس از اطلاع فوراً امر مینماید در مرکز حوزه که نماینده استعفی یا متوفی را انتخاب نموده بکنفر از میان خود بجای او با کثرت تام انتخاب نماید

رئیس - حالا در مذاکره این طرح داخل نمی شویم فرض از قرائت آن این بود که آقای عز الملک يك همچو طرحی پیشنهاد کرده اند و بعد از آنکه بکمیسیون مبتکرات رفت و قابل توجه شد گمان می کنم که در آن خصوص يك کمیسیون مخصوصی باید تشکیل شود الا این کمیسیونهای معمولی نمی تواند رسیدگی باین کار کند .

رأبورت کمیسیون معارف راجع بماده ششم قانون اداری معارف که بکمیسیون رجوع شده بود بوقت میان آقایان طبع و توزیع نشده از این جهت ناچاریم که رأی آخری در آن قانون را بروز شنبه بیندازیم و شروع بشور در قانون دیوان محاسبات نمائیم .

[شروع بشور در قانون دیوان محاسبات گردیده آقا میرزا ابراهیم خان ماده چهاردهم پیشنهاد وزیر رأبورت کمیسیون راجع باینکه همه ساله يك خمس اعضاء دیوان محاسبات باید بطریق ذیل منفصل و عوض آنها انتخاب شود از ابتدای سال دویم تا اول سال پنجم هر سال يك خمس از اعضاء بطور قرعه منفصل میشود در اول سال ششم تسمتی که از سال اول باقی مانده و منفصل نشده اند منفصل و از ابتدای سال هفتم همه ساله خمس از اعضائی که ه سال تمام داخل بوده اند منفصل و بجای آنها انتخاب جدید بعمل خواهد آمد

[در این ماده مذاکرات زیاد شدم بالاخره چند فقره پیشنهاد بقرار ذیل از طرف نمایندگان قرائت شد (۱) از طرف آقای مؤتمن الملک بر حذف این ماده .

(۲) نیز از طرف آقای مؤتمن الملک (بنده پیشنهاد می کنم که ماده ۱۴ کمیسیون تا پنج سال بر قرار و بعد از ه سال از درجه اعتبار ساقط شود

(۳) از طرف آقای معاضد الملک .
 بنده پیشنهاد می کنم که ماده سال که هر دو سال يك مرتبه خمس اعضاء بقرعه منفصل شود و ترتیبی که در ماده ۱۴ رأبورت کمیسیون قوانین مالییه نوشته شده عمل شود و بعد از ده سال این ماده از درجه اعتبار ساقط شود)

چون مضمون پیشنهادتانی آقای مؤتمن الملک و معاضد الملک قریب بیک دیگر بود در دو فقره

پیشنهاد آقای مؤتمن الملک اخذ رأی شده قابل توجه نشد .
 در خصوص مدت انفصال اعضاء و انتخاب جدید آقای آقا شیخ علی از قرار پیشنهاد نمود بنده در ماده ۱۴ پیشنهاد مینمایم که بجهت انفصال اعضاء و انتخاب جدیدی بجای آنها يك مدتی معین شود و آن مدت را بنده سه ماه لازم می دانم .

[در قابل توجه بودن این پیشنهاد اخذ رأی شده با کثرت رد شد .]

[ماده ۱۵ پیشنهاد وزیر و رأبورت کمیسیون نیز قرائت شده شور اول در آن بمثل آمده]

رئیس - بواسطه اینکه برای باره مذاکرات باید جلسه خصوصی منعقد شود شور در بقیه این قانون می ماند برای روز شنبه دستور جلسه آتی رأی آخری در قانون اداری وزارت معارف شور در بقیه قانون دیوان محاسبات ده دقیقه تنفس است و بعد از آن جلسه خصوصی می شود
 [تقریباً يك ساعت قبل از ظهر جلسه علنی ختم شد]

جلسه ۱۳۷

صورت مشروح روز شنبه ۲۸

شعبان المعظم ۱۳۲۸

مجلس سه ساعت و نیم قبل از ظهر در تحت ریاست آقای ذکاء الملک تشکیل شد
 صورت مجلس روز شنبه را آقای معاضد الملک قرائت نمود .

رئیس - در باب صورت مجلس اگر ملاحظاتی هست؟ بفرمائید .

آقا شیخ علی شیرازی - در باب انتخاب عوض آقای حایری در اول صورت مجلس نوشته شده است که روز شنبه قرار شد انتخاب شود و در جز دستور قرائت نشد .

رئیس - چرا در صورت مجلس نوشته شده است که بنا شد روز شنبه انتخاب شود همینقدر کافی است .

محمد هاشم میرزا - آنچه بنظر می رسد تلگراف آنروز از خود آقای حایری نبود از طرف حکومت بود .

رئیس - تلگراف بامضای خود آقای حایری و از خود ایشان است .

هشترودی - آن روز بنده سه فقره تلگراف که از تبریز رسیده بود بمجلس تقدیم کردم دو فقره آن خوانده شد و يك فقره آن با وجودیکه مهم بود قرائت نشد بنده تقاضا میکنم آن يك فقره هم قرائت شود .

رئیس - ملاحظه فرمودید آنروز آن دو فقره تلگراف که قرائت شد به بنده اعتراض کردند که چرا خواندند باین واسطه فقره سیمی قرائت نشد

هشترودی - چرا ایراد می کنند تلگراف مهم است تقاضا می کنم خوانده شود و اگر ایرادی میکنند بنده جواب میدهم برای اینکه از آذربایجان بما ایراد خواهند کرد که چرا تلگراف ما خوانده نمی شود راجع بمسائلات سابق است که انجمن ایالتی

دریافت نموده و پرداخته است فعلا رئیس مالی می گوید قبول ندارم و باعتقاد من انجمن این را بحساب خواهد گذاشت و مغیر السلطنه هم قبول دارد در این صورت باید در این خصوص فراری گذاشته شود که اشکالی تولید نشود و این تلگرافی را که کرده اند باید خوانده و زود جواب داده شود والا انجمن ایالتی تبریز پروتست خواهد کرد که بکارهای آنجا رسیدگی نمی نمایند.

رئیس - حالا همین اظهاری که کردید بمنزله این است که تلگراف خوانده شده باشد بجهت اینکه مطلب آنرا اظهار کردید دیگر لازم نیست تلگراف را هم قرائت نمایم و همین آنرا می فرستم بوزارت مالیه تا اقدام نماید.

حاجی شیخ اسدالله - فرمایشی را که می فرمودید باید تلگراف در مجلس قرائت شود عرض میکنم اگر باید تلگرافات در مجلس خوانده شود باید کلیت داشته باشد و اگر نباید خوانده شود بکمسیون عرایض برود تمام باید برود والا يك تلگراف هم که خوانده شد باقی هم باید خوانده شود.

صنیع الدوله - بموجب قوانینی که از مجلس گذشته است گیلان جزه ولایات است فقط میخواستم سؤال کنم که آیا صحیح است در کاغذهای رسمی صورت مجلس آنجا را ایالت بنویسند مثل اینکه در این صورت نوشته شده انجمن ایالتی گیلان یا غیره؟

معاضد الملک - تا بحال هم ولایات می نوشتیم در اینجا سهوشده باید اصلاح شود.

رئیس - اینکه آقای آقا شیخ اسدالله فرمودند اگر بنا شود تلگرافات خوانده شود باید کلیت داشته باشد اگر بنا شود تمام تلگرافاتی که بمجلس میرسد در مجلس قرائت شود اوقات ما تماماً مصروف خواندن تلگرافات خواهد شد خوبست تشریف بیاورید در هیئت رئیسه و ببینید هر روزه چقدر تلگرافات بهیئت رئیسه می آید و بکلی هم نمی توانیم بگوئیم که هیچ تلگرافی هم نباید در مجلس خوانده شود و برود بکمسیون عرایض البته بعضی تلگرافات هست که لازم است و باید در مجلس قرائت شود چه بکمسیون عرایض برود یا نرود باین جهت است که بعضی از تلگرافات خوانده میشود و بعضی خوانده نمی شود.

کاشف - در مسئله همین تلگرافات که پریروز قرائت شد بایستی تلگرافات گیلان هم خوانده شود چون آنها از ترتیب مسیوق نیستند همینکه می بینند بعضی تلگرافات خوانده می شود و بعضی خوانده نمی شود گمان می کنند که ماها ندیده ایم با اینکه مسامحه می نمایم.

رئیس - راجع بصورت مجلس اگر اعتراضی هست؟ بفرمائید.

(اظهاری نشد و رئیس صورت مجلس را امضاء نمود)

ناصر الاسلام - چون در خصوص گیلان مذاکره شد لازمست عرض کنم اینکه آقای صنیع الدوله

فرمودند که گیلان ولایت است صحیح است که در قانون ایالات و ولایات گیلان را جزو ولایات نوشته اند ولی تا یک اندازه آن ملاحظاتی که در آنروز بود امروز نیست و این انجمن زمانی که در دوره انقلاب منعقد بود انجمن ایالتی آذربایجان که واقعا قائم مقام مجلس شورایی بود در تلگرافاتی که بمنمود این انجمن گیلان را انجمن ایالتی خطاب مینمود و حالا اگر چه چندان لزومی ندارد و ما اسم ایالتی و ولایتی بودن را محل بحث و گفتگو قرار بدیم ولی چنانچه لازم باشد خوب است در اینخصوص مجلس مذاکره تفصیلی بنماید آنوقت آنچه نتیجه مذاکرات شدو رأی داد قاطع است .

حاجی سید ابراهیم - بنده فقط میخواستم عرض کنم اینکه بعضی از تلگرافات در مجلس قرائت میشود و بعضیها نمیشود بواسطه کمسیون عرایض نیست بلکه بسته بنظر هیئت رئیسه است .

آقا شیخ غلامحسین - اسامی غائبین جلسات را خوب است بفرمائید در روزنامه ها بنویسند .

رئیس - پیش گفتیم که داده شود لازم است خاطر آقایان مسیوق باشد چراغانی پریش مجلس - شورایی با اینکه اداره مباشرت خیلی کم وقت داشت خیلی مستحسن واقع شد و مخصوصاً اهل حضرت ه ایونی پیغام فرستاده و این چراغانی را تحسین کرده اظهار تشکر نموده بودند .

(آقا میرزا ابراهیم خان - رایورت کمسیون معارف را راجع بماده (۶) قانون اداری معارف بود قرائت نمود کمسیون با حضور اعضاء و آقایان حاج - امام جمعه و حاج میرزا زین العابدین قمی و حاجی سید نصرالله و حاجی آقا و حاجی سید ابراهیم و آقا میرزا احمد و معاون وزارت اوقاف در ماده مذاکره کرده بالاخره بترتیب ذیل رأی داده بودند)

ماده (۶) وظایف اداره اوقاف (۱) تحصیل صورت صحیح از وقفنامه ها و موقوفات مرکزی و ایالتی و ولایتی و بلوکات در کل ممالک ایران .

(۲) نظارت کلیه در اعمال متولیان و نظار و تفتیش در وصول و ایصال عایدات اوقاف و مخالفت از حیف و میل اولیاء و مباشرین و وقف نسبت باعیان و منافع موقوفات و تدارک موجبات آبادی آنها .

(۳) اداره کردن موقوفاتی که تولیت آنها مستقیماً بشخص سلطان عصر یا دولت است .

(۴) مراقبت در صرف عایدات اوقاف بمصارف مخصوصه خودش (حسب ما اوقفها اهلها) - صرف منافع موقوفاتی که مصرف آن معین نبوده و باید در مطلق بریات صرف شود در مصارف تعلیمات و فوائده عمومی .

[۶] اداره کردن موقوفاتی که متولی مخصوصی ندارد بموجب اذن از طرف یکی از حکام شرع بمذاکره مذاکرات لازمه آقای حاج سید ابراهیم پیشنهاد نمود که فقره [۵] جزء فقره [۴] شود باین ترتیب بعد از [اهلها] و صرف منافع موقوفاتی که منافع آن معین نبوده الخ این پیشنهاد طرف توجه نشده بمذاکره مقداری مذاکره باضافه کلمه [اهتمام] در اول فقره [۵] ماده [۶] اصلاح شده باتفاق آراء تصویب شده .

فقره [۵] از قرار ذیل اصلاح شد .
[۵] و اهتمام در صرف منافع موقوفاتی که مصرف

آن معین نبوده و باید در مطلق بریات صرف شود در مصارف تعلیمات و فوائده عمومی .

رئیس - شورئانی واخذ رأی در مواد این قانون تمام شد حالا باید رأی بگیریم در کلیه مواد در کلیات این اگر مخالفی هست اظهار نماید .
[اظهار مخالفی نشد]

رئیس - معلوم شود مخالفی نیست - رأی می گیریم در کلیه قانون اداری وزارت معارف بطوریکه مواد آن جداگانه تصویب شد هر کس تصویب می کند قیام نماید .

[اغلب قیام نمودند و با کثرت از مجلس شورای ملی گذشت]

رئیس - حالا باید یک نفر عرض آقای حایری را بقرعه معین کنیم .

محمد هاشم میرزا - ابتداء نمیشود بقرعه معین کرد بجهت اینکه اصل دویم قانون اساسی شامل این يك نفر می شود اول باید انتخاب کرد در صورتیکه اتفاق آراء حاصل شد آنوقت بقرعه معین شود .

رئیس - در این خصوص مذاکره خواهیم کرد ولی بنده همچو تصور می کنم مادامی که ازین بیست نفر بخواهیم يك نفر یا دو نفر را بعد از این انتخاب کنیم باید بقرعه معین کنیم هر وقت دو مرتبه يك بیست نفر معین شد از بین آنها پنج نفر معین شود باید اول انتخاب کرد در صورتی که اتفاق آراء حاصل نشد بقرعه معین شود .

آقا محمد پروچرخی - می خواستم عرض کنم تلگراف آقای حایری را که پریروز قرائت کردند نوشته بود بواسطه کسالت مزاج معذورم آیا این را می شود استعفا دانست .

رئیس - معلوم است که می خواهند استعفا بدهند .

وکیل الرعایا - بنده صرفه این ملت و مملکت را در این می بینم که اول شروع کنیم بانتخاب بجهت اینکه قانون آن چیزی است که نفع عمومی داشته باشد بجهت اینکه يك کسی که در آن دفعه دارای (۵۵) رأی بود که آقای محلاتی باشد چرا او را انتخاب نکنیم در صورتیکه می دانیم باتفاق آراء انتخاب خواهد شد و هیچ ایرادی هم نخواهد داشت و بهترین شخصی است برای اینکار .

آقای سید حسین اردبیلی - البته اگر احتمال بدیم در صورتیکه اخذ رأی شود اتفاق آراء حاصل خواهد شد خیلی بهتر است ولی بتجربه بر ما معلوم شد که ممکن نمی شود برای اینکه در آن مرتبه که می خواستیم هر پنج نفر را انتخاب کنیم چهار مرتبه انتخاب کردیم بمذاکره کرات زیاد در مرتبه چهارم فقط درباره يك نفر از آقایان اتفاق آراء حاصل شد حالاهم اگر ما تماماً اکثریت آراء را رعایت کنیم و آن کسیکه در دفعات گذشته دارای (۵۵) رأی بود واقعا همه ما اسم او را بنویسیم و رأی خودمان را بمتفرق نوشتن بهتر ندیم خیلی بهتر است .

آقا شیخ حسین یزدی - اگر میشد خیلی خوب بود ولی محال است باید بقرعه معین شود .

آقای سید حسین اردبیلی - ولی یقیناً میدانم که وقتی فنشاد انتخاب شود مثلاً بنده یکی از این آقایان را بواسطه اینکه در عقبات با او رابطه داشته‌ام خوب می‌شناسم و او را بمقیده خود بهتر از سایرین می‌دانم اسم او را می‌نویسم آنوقت سایر آقایان بر فرض که تماماً اسم بکنند بنویسند بواسطه بغالفتی که بنده با آنها کرده‌ام تمام آراء بهدر خواهد رفت در این صورت بمقیده بنده بهتر این است که بقرعه معین کنیم و مقداری وقت مجلس را تلف نکنیم.

رئیس - این مباحثه طولانی خواهد شد مثل اینکه در دفعه گذشته چهار مرتبه رأی گرفتیم و در هر دفعه مذاکره کردیم بالاخره اتفاق آراء فقط درباره یک نفر حاصل شد حالاً هم اگر انتخاب کنم باز همان قسم خواهد شد ولی چون این مسئله محل اختلاف شده است در اینکه انتخاب کنیم یا بقرعه معین نمایم از مجلس رأی می‌گیریم - رأی می‌گیریم هر کس موافق است با اینکه بقرعه معین شود قیام نماید [اغلب قیام نمودند]

(آقای میرزا مرتضی قلی خان - بقرعه آقایان ضیاء الممالک میرزا ابراهیم قلی - آقای میرزا محمد نجات را برای استخراج قرعه معین نموده ابتداء اسامی (۱۵) نفر علمای معرفین را قرائت و در ظرف قرعه ریخته بعد از آن یک ورقه را استخراج و قرائت کرده آقای حاج شیخ محمد باقر همدانی معین شد)

رئیس - آقای حاج شیخ محمد باقر همدانی بقرعه معین شد (مبارک است)

معاضد السلطنه بنده راجع بکارهای حالیه و تا یک اندازه آنچه راجع است بوزارت داخله می‌خواستم چند کلمه عرض کنم اوضاع مملکت ما امروزه بر همه واضح است که بچه محظوراتی دچار هستیم و بهیچوجه نباید غفلت داشته باشیم ولی بدبختانه می‌بینیم که همه مان در غفلت و اشتباه هستیم در چند روز قبل از این بنده اطلاع دارم که یک تلگرافی از اصفهان آمده است بوزارت داخله که یک جمعی می‌خواستند وارد اصفهان شوند و از آنجا بیایند بطهران و بحکومت اصفهان پیغام داده اند که شما خوبست شهر را خالی کنید که اینها سهولت وارد اصفهان شوند و بگذرند این بوده است که سردار اشجع تلگراف کرده است بوزارت داخله و کسب تکلیف نموده است

عز الملک - مخاطب آقای معاضد السلطنه کدام یک از وزراء است اگر وزیر داخله است که شریف ندارند.

معاضد السلطنه - راجع بتلگرافی است که مغایره شده است فرق نمی‌کند حضور وزیر داخله هم باشد میگویم.

رئیس - چون آقای معاضد السلطنه فرموده بودند که من در آخر مجلس مطلبی دارم حالا چون بنده میخواهم برای یاره مذاکراتی مجلس را خصوصی کنم این است که بایشان وقت داده‌ام و البته اگر فرمایش ایشان راجع بوزارت باید در

حضور ایشان مذاکره کنند.

معاضد السلطنه - من تعجب میکنم که مملکت شما دارد منقلب میشود و یک دسته ارتجاعی دارند بر ما غلبه می‌کنند و همین که میخواهیم مذاکره کنیم شما می‌گوئید موقع مذاکره نیست باید رعایت قانون گردد

عز الملک - بنده هیچ اظهار حرارت و مسالمت را ملتفت نمیشوم نظر بنده بر رعایت قانون است باید معلوم شود که این فرمایش آقای معاضد السلطنه است یا استیضاح هر چه هست باید با حضور وزیر داخله باشد

معاضد السلطنه - عرض کردم فرق نمیکند در حضور وزیر داخله هم باشد میگویم و هر کس این امر را بخواهد مستور بدارد بنده او را خائن می‌دانم بجهت اینکه تلگراف میکنند بحکومت اصفهان که شهر را خالی کنید و حکومت اصفهان سه روز است بوزیر داخله تلگراف کرده است و تکلیف خواسته است و بعد آن تلگراف را نشان نمی‌دهند و جوابی هم بحکومت اصفهان نداده اند که تکلیف خود را بدانند.

حسینعلی خان - عرض میکنم مطلب آقای معاضد السلطنه از شروع آن معلوم می‌شود که خیلی اهمیت دارد و اظهار آقای عز الملک هم خیلی قانونی است و راجع است بنظم داخلی مجلس ولی چون مطلب آقای معاضد السلطنه اهمیت دارد باید هر چه زودتر در مجلس شورای ملی مطرح مذاکره شود و باید با حضور وزیر داخله باشد بنده استدعا میکنم که همین امروز وزیر داخله را بخواهیم و در حضور ایشان آقای معاضد السلطنه مطلب خودشان را اظهار بدارند

عز الملک - بنده عرضی ندارم و چون مدتی است که در بعضی روز نامجات می‌بینم که بعضی چیزها نسبت به نمایندگان می‌نویسند و ایراد میکنند که بنده نمی‌توانم قبول کنم از جمله می‌نویسند که کلاه یا نمی‌خواهند یا نمیدانند که بوظیفه خودشان رفتار کنند و بنده هیچ راضی نیستم که ببینم میگویند نمایندگان ملت نمی‌خواهند یا نمیتوانند بوظیفه خودشان عمل کنند این است که بنده اخطار کردم که باید رعایت قانون شود.

معاضد السلطنه - بنده روز پنجشنبه در ابتدای جلسه عرض کردم که نسبت باوضاع جنوب بعضی عرایضی دارم که در آخر جلسه یا صبح شنبه باید عرض کنم و الان چون آخر جلسه بود آقای رئیس هم اجازه دادند.

رئیس - البته باید بطریق قانونی مذاکره کرد من تعجب میکنم از آقای معاضد السلطنه که ایشان یک مطلبی باین مهمی داشتند چرا همان روز که مجاملاً اظهار کردند استیضاح نمودند که ما همان روز او را فرستیم و امروز از راه قانونی داخل آن شویم حالا چون بعضی از مذاکرات هست که باید در مجلس خصوصی تمام شود و میخواستیم ازین ساعت جلسه را خصوصی کنیم اگر میخواهید این مطلب را تمام کنیم که بفرستیم عقب وزیر داخله و با حضور ایشان داخل مذاکره این مطلب بشویم و مطالبی را که باید امروز در جلسه خصوصی مذاکره کنیم بگذاریم برای روز دیگر یا اینکه جلسه را خصوصی کنیم و بوزیر داخله هم اطلاع بدهیم که

بعد از این حاضر شده این مطلب را موضوع مذاکره قرار بدهیم.

دکتر علیخان - بنده گمان نمی‌کنم که بشود امروز وزیر داخله را خواست و این مطلب آقای معاضد السلطنه را موضوع مذاکره قرار داد برای این که این اظهار ایشان باسئوال است یا استیضاح و در هر حال وزیر باید قبل از وقت از موضوع آن مسبق باشد به او اطلاع داده باشیم و امروز حق نداریم ایشان را بخواهیم و در این خصوص مذاکره کنیم معالیه ایشان هر چه هست سؤال است یا استیضاح باید امروز بنویسید و اطلاع بدهید که حاضر شوند و جواب بدهند و بنده امروز نمیشود در این خصوص مذاکره کرد.

رئیس - حالاً همین طوریکه آقای دکتر علی خان اظهار کردند خوبست آقای معاضد السلطنه امروز یک استیضاحی بنویسند که فرستاده شود تا بعد از این حاضر شده جواب بگویند.

معاضد السلطنه - این مسئله اشتباه نشود بنده برخلاف کابینه وزراء نیستم فقط مطلبی دارم باید سؤال کنم آنهم راجع بکابینه وزراء نیست راجع بوزیر داخله است و همین طوری که فرمودید می‌نویسم و تقدیم میکنم.

رئیس - البته استیضاح یا سؤال هر چه هست که نباید عمومی باشد راجع به روزی که هست از همان وزیر میخواهند که حاضر شده جواب بگوید - پس جلسه را خصوصی میکنیم - بعد از این بمناسبت اینکه جلسات در ماه مبارک خواهد بود مثل سابق سه ساعت بغروب مانده باید حاضر شویم مشروط بر این که آقایان سر وقت حاضر شوند که تضییع وقت مجلس نشود.

نجات - خوبست ختم آنرا هم معین بفرمائید که کی خواهد بود.

رئیس - غروب ختم خواهد شد (در این موقع جلسه علنی مبدل بخصوصی گردید بعد از ده دقیقه تائیداً علنی گردید) کابینه وزراء نیز حضور داشتند.

رئیس - آقای معاضد السلطنه مطلبی داشتید راجع بوزارت داخله و میخواستید مذاکره کنید بفرمائید.

معاضد السلطنه - اینجا گفته شد قبل از این که آقای وزیر داخله تشریف بیاورند که یک تلگرافی از اصفهان که امیرمفخم یا بعضی های دیگر پیغام داده بودند سردار اشجع که شما خوبست از شهر خارج شوید برای اینکه ما میخواهیم برویم بطهران سهولت وارد اصفهان شویم و بگذریم این بوده است که سردار اشجع تلگراف نموده و کسب تکلیف کرده است میخواستم که از آقای وزیر داخله سؤال کنم که در این باب چه اطلاعی دارند.

وزیر داخله - تلگرافی به این مضمون بهیچوجه بوزارت داخله نرسیده است بهیئت دولت هم ابداً یک همچو تلگرافی نرسیده است حالا اگر یکوقتی یک جایی کسی با کسی مذاکره داشته باشد هیچ ربطی بوزارت داخله و هیئت دولت ندارد و من تعجب میکنم که همچو مطلبی در مجلس علنی گفته می‌شود و شهرت پیدا میکند و جواب آن در مجلس خصوصی که تماشایی و نظار حضور ندارند گفته می‌شود

در حالتی که ابتدا همچو چیزی نیست و همچو تلگرافی بهیئت دولت نرسیده است و دولت رسماً این مطلب را تکذیب میکند.

رئیس - مجلس خصوصی نیست علنی است روزنامه چی دارد والبته مذاکرات آن را در جرائد خواهند نوشت آقای معاضد السلطنه دیگر فرمایشی دارید بفرمائید.

معاضد السلطنه - حالا بنده باین جواب متقاعد شدم.

رئیس - مجلس باز خصوصی میشود برای همان مذاکرات.

(در ثانی - تقریباً یکساعت قبل از ظهر جلسه علنی مبدل بخصوصی گردید.)

جلسه ۱۳۸

صورت مشروح روز ۳ شنبه

غرة رمضان ۱۳۲۸

مجلس ۳ ساعت قبل از غروب آفتاب در تحت ریاست آقای ذکاء الملک تشکیل شد.

صورت مجلس روز شنبه ۲۶ شهر شعبان را آقای معاضد الملک قرائت نمود.

رئیس - در باب صورت اگر ملاحظاتی هست بفرمائید.

معاضد الملک در جلسه گذشته چون راپورت کمیسیون خارجه راجع بجلب مستخدمین طبع و توزیع نشده بود باین واسطه جزء ستور نشد حالا چون طبع و توزیع شده است در صورتی که مخالفی نباشد جزو دستور شود.

وکیل التجار - اینجا یکی از نمایندگان را که آقای سید محمد رضا است جزء غائبین بی اجازه می نویسنه در صورتیکه از خارج میشوند که ایشان مسافرت طولانی کردند عقیده بنده باید در اینخصوص تحقیق شود اگر صحت دارد هر روز در صورت مجلس اسم ایشان را نوشتن صحیح نمی دانم خوب است نمایندگان محترم اگر واقعا میخواهند یکمدت طولانی غیبت نمایند از مجلس اجازه بگیرند.

محمد هاشم میرزا - گویا فرق نمی کند ایشان هم مثل آقای قوام الاسلام و مرتضی قلیخان بختیاری که مدت اجازه شان منقضی شده جزء غائبین بی اجازه هستند و باید نوشته شود والا چه طور معلوم میشود که اینها بی اجازه غیبت کردند.

رئیس - بعضی از آقایان هستند که اجازه خواسته بودند مدت اجازه ایشان منقضی شده و می توانستند قبل از انقضای مدت اجازه خودشان را تجدید کنند حالاً که مدت تمام منقضی شده و مجدداً اطلاع نداده اند لابد باید ایشان را جزء غائبین بی اجازه نوشت.

کاشف - آقای طباطبائی هم مدتی است آمده اند و به مجلس تشریف نمی آورند.

رئیس - آقای معاضد الملک تقاضائی کردند بعضی از آقایان نمایندگان دیگر هم با ایشان همراه هستند که راپورت کمیسیون خارجه راجع بمستخدمین جزء دستور امروز قرار داده شود در صورتیکه مخالفی نباشد جزء دستور بگذاریم.

حاج شیخ علی - این در صورتی است که هیئت وزراء حاضر باشند در صورتیکه تشریف ندارند چه تصویب شود و چه نشود نمی شود مطرح مذاکره نمود.

رئیس - گمان نمی کنم آقایان وزراء تشریف بیاورند حالا جز دستور قرار میدهم ولسی شروع میکنیم بشور در قانون دیوان محاسبات تا وقتیکه وزراء تشریف بیاورند.

دکتر اسمعیل خان - در هفته گذشته تلگراف حضوری رشت اینجا تقدیم شد و قرار شد از طرف هیئت رئیسه رجوع شود بهیئت وزراء و تأکید شود که زودتر جواب بدهند و تاکنون جوابی نداده اند نمی دانم بچه جهت بوده است.

رئیس - هیئت رئیسه فرستادند دیگر جوابش باوزرا است.

دکتر اسمعیل خان - پس تعجب میکنم که چرا جواب نداده اند.

(شروع بشور در بقیه قانون دیوان محاسبات شد ماده ۱۶ پیشنهاد وزیر راجع بانتخاب رئیس کل و رؤسای محاکم و مستشاران و مدعی العموم قرائت شد) کمیسیون بکلی ماده را زائد دانسته حذف کرده بود بعد از مذاکرات زیاد بالاخره آقای حاج مصدق الممالک پیشنهاد ذیل را نموده در قابل توجه بودن آن اخذ رأی شده با اکثریت رد شد.

پیشنهاد میکنم ماده ۱۶ اینطور نوشته شود (رئیس کل - رؤسای محاکم و مدعی العموم و مستشاران بانتخاب اعضا دیوان محاسبات تعیین میشوند) (هیئت وزراء تشریف آوردند.)

(ماده ۱۷ و ۱۸ و ۱۹ پیشنهاد وزیر قرائت شده در هر کدام جداگانه مذاکرات لازمه و شور اول بعمل آمد)

معاضد الملک - بنده در اول مجلس تقاضا نمودم که لایحه مستخدمین خارجه جزو دستور شود گفته شد باید وزراء حضور داشته باشند حالا که هیئت وزراء تشریف آورده اند تقاضا میکنم که مذاکره در بقیه قانون محاسبات موکول بجلسه دیگرس باشد لایحه مستخدمین مطرح مذاکره شود.

رئیس - بسیار خوب مذاکره در بقیه این قانون را میکنیم برای جلسه آنچه.

- [آقای میرزا ابراهیم خان پیشنهاد وزراء را راجع بجلب مستخدمین خارجه قرائت نمود کمیسیون پس از سه جلسه متوالی مذاکره و یک جلسه تبادل افکار با هیئت وزراء بطوریکه ذیلاً نوشته میشود تصویب نموده تعیین شغل و عده آنها را پیشنهاد کرده بود که بکمیسیون مخصوص آنها رجوع شود
- ۱ - مستخدمین عدلیه از فرانسه
 - ۲ - مستخدمین مالیه از سویس
 - ۳ - مستخدم وزارت داخله از فرانسه
 - ۴ - مستخدمین نظمی از سوئد
 - ۵ - مستخدمین امنیه از ایتالیا

دکتر علیخان - این قسمی که ملاحظه میشود وزراء یک قسم پیشنهاد کرده اند و کمیسیون یک قسم دیگر تصویب کرده است بعضی از نمایندگان هم در اینخصوص پیشنهادی کرده اند بعقیده بنده چندان لازم نیست در اینخصوص مذاکره کنیم هر کدام را مجلس تصویب مینماید خوب است معین شود زودتر بگذرد.

رئیس - آقای دکتر علیخان و حاجی شیخ -

الرئیس پیشنهادی کرده اند بیک مضمون [قرائت شد قریب

باین مضمون که مستخدمین وزارت مالیه از امریکا جلب شود.]

صدرالعلماء - در راپورت کمیسیون خارجه اینکه نوشته شده است مستخدمین عدلیه از فرانسه خواسته شود بنده بالکلیه مخالفم در دوایر عدلیه ما یک مستخدمی را لازم داریم که از قوانین شرعیه چندان بی اطلاع نباشد و بعقیده بنده همانطور که هیئت وزراء پیشنهاد کردند که از مسلمانان مصر جلب شود بهتر است دیگر آنکه در کابینه سابق قرار بود مستشار بیاورند همانطور که هیئت وزراء پیشنهاد کردند چون مالیه اهمیت دارد خوب است مستخدمین وزارت مالیه را از فرانسه بیاورند.

وحید الملک - یک قسمت از فرمایشات آقای صدرالعلماء راجع بکمیسیون بود لازم میدانم عرض کنم اینکه مانوشتم از فرانسه مستخدم برای عدلیه خواسته شود ما از برای تدوین قوانین این مستخدمین را نمیخواستیم از برای ترتیب دوایر عدلیه میخواهیم و بدیهی است در صورتیکه ما از فرانسه مستخدم بیاوریم چون عدلیه آنجا ترتیب صحیحی دارد بهترین ترتیب در عدلیه مامری می شود دیگر در باره مستشار و مستخدم مستشار یک سمت دارد که فقط در کارهای وزیر معاونت می نمایند ولی مقصود اینجا کسانی هستند که داخل در ترتیب جریان کارهای اداری بشوند این است که در اینجا لفظ مستخدم گذاشته شده.

رئیس - یادآوری می کنم که باید شور در کلیات این لایحه بشود هنوز داخل در جزئیاتش نشده ایم هر کس در کلیات آن حرفی دارد بفرماید **مقیم السلطنه** - در اینجا معلوم است دو پیشنهاد شده است یکی از طرف هیئت محترم وزراء و یکی هم از طرف کمیسیون و باین واسطه هم یک تردیدی از برای من حاصل شده ولی امیدوارم که یک جزئی توضیحی رفع آن بشود آن این است که باید بدانیم درین باب رأی کابینه با کمیسیون متحد شده است یا نه آنچه بنده تصور می کنم بعضی ملاحظات در پیشنهاد هیئت وزراء است که در پیشنهاد کمیسیون آن ملاحظات نیست و بالعکس در حال در اینجا دو رأی است ولی از یک طرف یک عبارتی را در راپورت کمیسیون می بینم که می نویسد در یک جلسه با هیئت وزراء تبادل افکار شده متفقاً اعضاء کمیسیون اینطور رأی داده اند از این عبارت چنین فهمیده می شود که رأی وزراء و کمیسیون یکی شده است در هر صورت قبلاً مایل بودم که این را بدانم دیگر این که مالکی را که کابینه وزراء معین کرده اند که از آنجا مستخدم جلب شود باید دانست بچه ملاحظه بوده است و کمیسیون که تغییر داده است آن ملاحظات را توجه نموده است یا خیر و اگر توجه کرده است بچه دلیل تغییر داده است شاید ملاحظات سیاسی نبوده ملاحظات خصوصی علمی بوده است باید بدانیم این خصوصیات را کمیسیون بعقیده خودش منظور داشته است همین خصوصیات علمی بر آن پیشنهاد منظور بوده است